



SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM
KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

A demográfiai vizsgálatok alapfogalmai

Páthy Ádám

SZE Regionális Tudományi és Közpolitikai Tanszék





SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

A népességstatisztika története

Próbálkozások a népesedés gazdasági és társadalmi hatásainak felderítésére az ókorban.

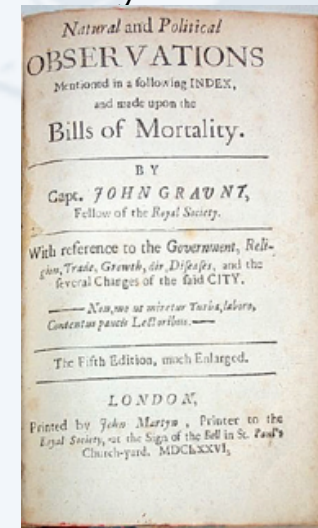
Késő reneszánsz gondolkodás: a klasszikus elméletek újrafelfedezése.

A modern demográfia kialakulása:

John Graunt (1620-1674): a modern demográfia tudományának megalapozója.



CAPTAIN JOHN GRAUNT





SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

A népesedés biológiai elméletei

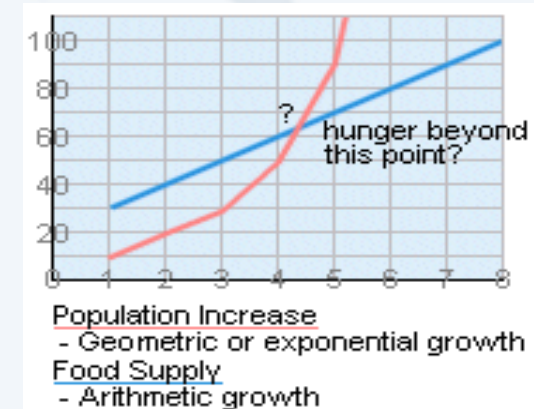
Fő kérdés: milyen módon szabályozza a természet az emberi nem szaporodását?

Thomas Malthus (1766-1834): a túlnépesedés veszélyei

- Az erőforrások mennyisége aritmetikus, a népesség száma viszont exponenciális ütemben nő
- Az előrejelzések kizárják a technológiai fejlődést

Egyéb biológiai elméletek (Doubleday, Pearl), malthusianizmus.

Előtérbe kerül a népesedéstudomány.





SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

A demográfiai átmenet elmélete

Frank Notestein (1902-1983): a születések és halálozások arányának alakulását a technológiai fejlettség és a társadalmi normák befolyásolják.

- 1. Preindusztrális: magas termékenység és halandóság. Alacsony technológiai fejlettség.**
 - 2. Átmeneti: csökkenő halálozás, magas termékenység. Fejlődő agrártechnológia, higiéniai rendszabályok.**
 - 3. Indusztriális: megkezdődik a születési ráta gyors csökkenése. Születésszabályozás, változó társadalmi normák.**
 - 4. Posztindusztriális: alacsony szinten stabilizálódik a születési és halálozási ráta. Stagnáló tendenciák, népességcsökkenés.**
-

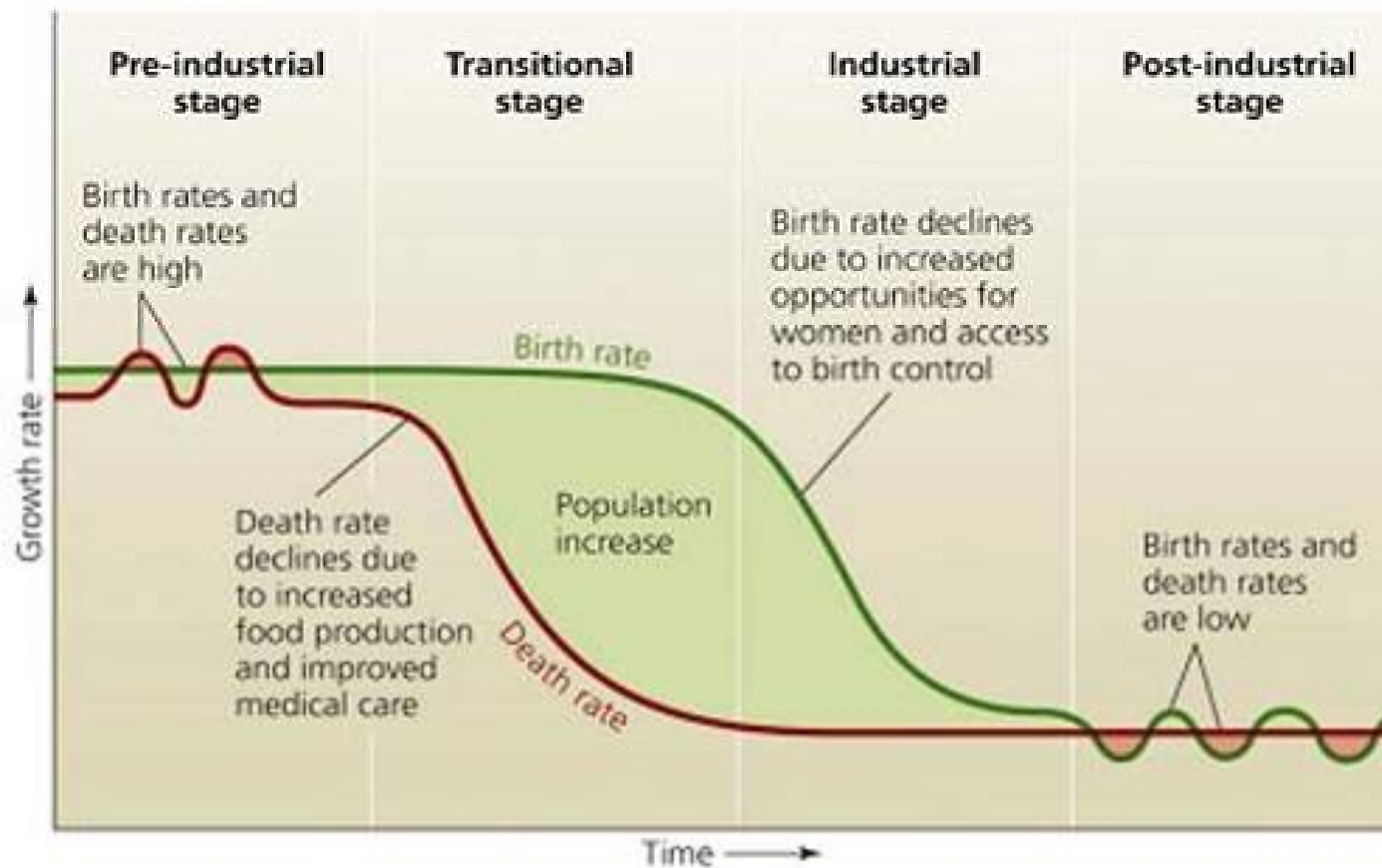


SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

A demográfiai átmenet elmélete

Demographic Transition





SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

Modern népesedési elméletek

Klasszikus közgazdasági elmélet (Adam Smith): a népek gazdagodásának alapja a munka; a népszaporulat a rendelkezésre álló élelem és a munkaerő iránti igény függvénye.

Hullámszámselmélet (Richard Easterlin): a termékenység ciklikusan változik, a kisebb létszámú kohorszoknál magasabb a jövedelem illetve a munkaerőkereslet.

Hasznosság-költség elmélet (Harvey Liebenstein): a szülők akkor vállalnak további gyermekeket ha az azokból származó megelégedettség szintje magasabb, mint a befektetett költségek.

New Home Economics (Gary Becker): a gyermekvállalás a szülők racionális döntéseinek sorozatán alapul. A kiadások nagysága és a családi jövedelem a két fő faktor.

Szociológiai megközelítés (Bertillon, Dumont): a reprodukciós magatartást a szociális környezet és az egyéni akarat befolyásolja. A civilizáció fejlődése erős hatást gyakorol a társadalmi folyamatokra.



SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

Születési és halálozási mutatók

A természetes népmozgalom két alapvető mutatója a termékenység (fertilitás) és a halandóság (mortalitás).

Termékenység

- Az alapmutatók a szülőképes korban levő nőkre vonatkoztatva adják meg a gyerekszámot
- A születéseket befolyásolják az adott társadalom életviszonyai, életkörülményei

Halandóság

- Ugyanúgy függ az életkörülményektől és a technikai fejlettség szintjétől
 - Mértékét egyéb események is befolyásolhatják
-



SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

A halandóság mérése

Nyers halálozási arányszám: az adott évben meghaltak 1000 lakosra jutó száma

$$D/P * 1000$$

- A mutató a teljes lakosságot veszi figyelembe
- A népesség évközepi száma

Korspecifikus halálozási arányszámok: korcsoportokon belül mutatják a halálozási arányokat

- A leggyakoribb az öt éves korcsoport, de kohorszokra bontva is mérik
- A mutatót a két nemre vonatkoztatva külön is számolják

Csecsemőhalandósági ráta: egy éven aluli meghalt gyermekek száma az összes újszülötthöz képest

$$D_{0-1}/B * 1000$$

Gyermekehalandósági ráta: 5 éves vagy annál fiatalabb korban meghalt gyermekek száma a 0-5 éves korcsoport létszámához viszonyítva

Magzati veszteség: A magzati halálozás és a terhességmegszakítások összessége

$$D_{pr.nat} + \text{Abort}$$



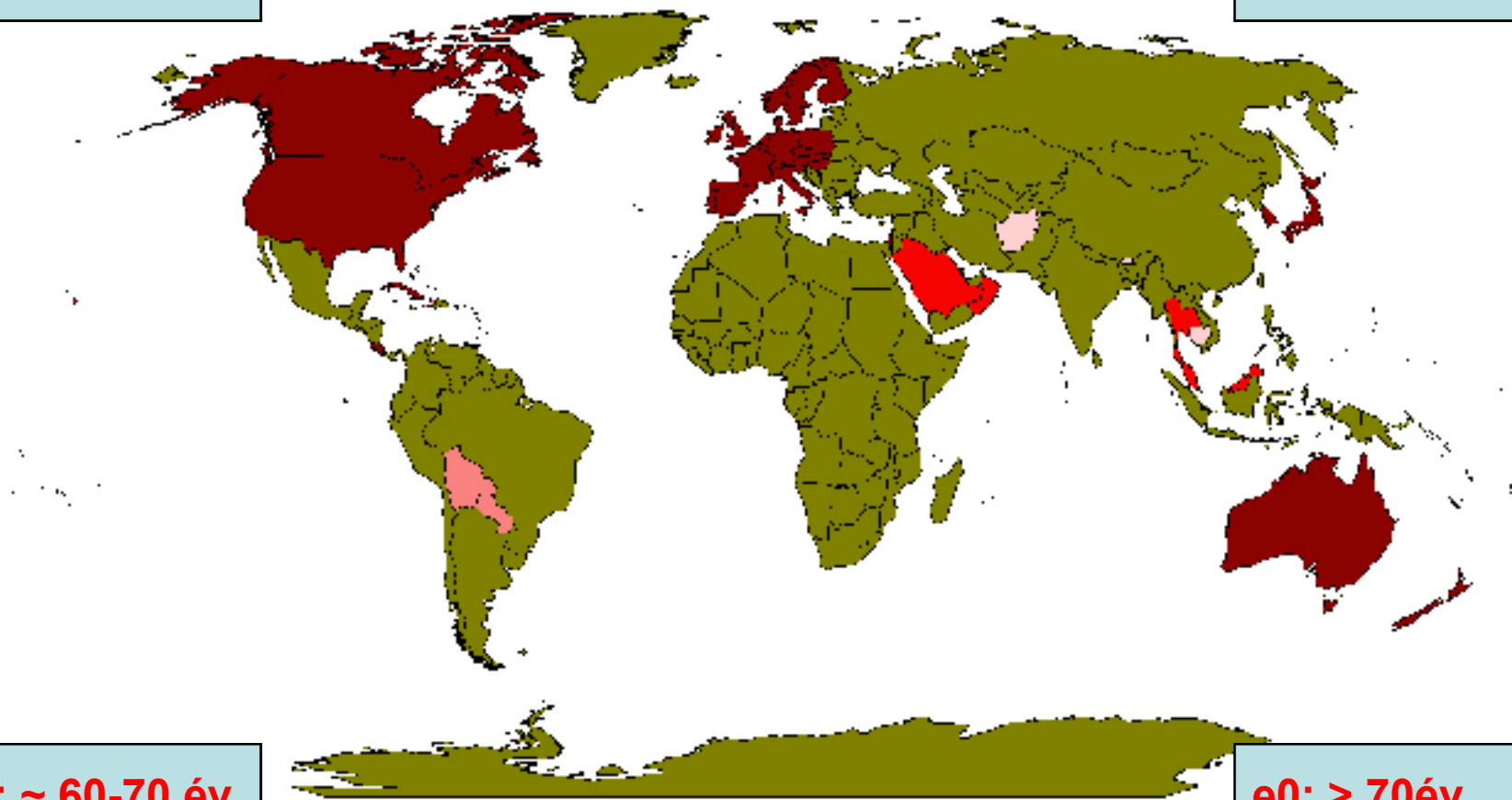
SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

A Föld országai korszecifikus halálozási mutatók alapján

e_0 : ~ 50 év
 D_{0-1} : ~150‰

e_0 : ~ 50-60 év
 D_{0-1} : ~100‰



e_0 : ~ 60-70 év
 D_{0-1} : < 50‰

e_0 : > 70 év
 D_{0-1} : ~5‰



SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

A születéskor várható átlagos élettartam

A számítás a halandósági táblák alapján folyik

Halálozási valószínűség: annak kiszámítása az adott évben meghaltak korából, hogy az adott életkort megelőző milyen valószínűséggel halnak meg a következő születésnapjuk előtt

Továbbélési rend: a halálozási valószínűség alapján kiszámolható, hogy egy 100 000 főből álló nemzedék hogyan hal ki az átlagéletkora emelkedésével

Várható élettartam: a továbbélési rend alapján kiszámítható, hogy az adott életkort elérő személyek átlagosan hány évig fognak még élni

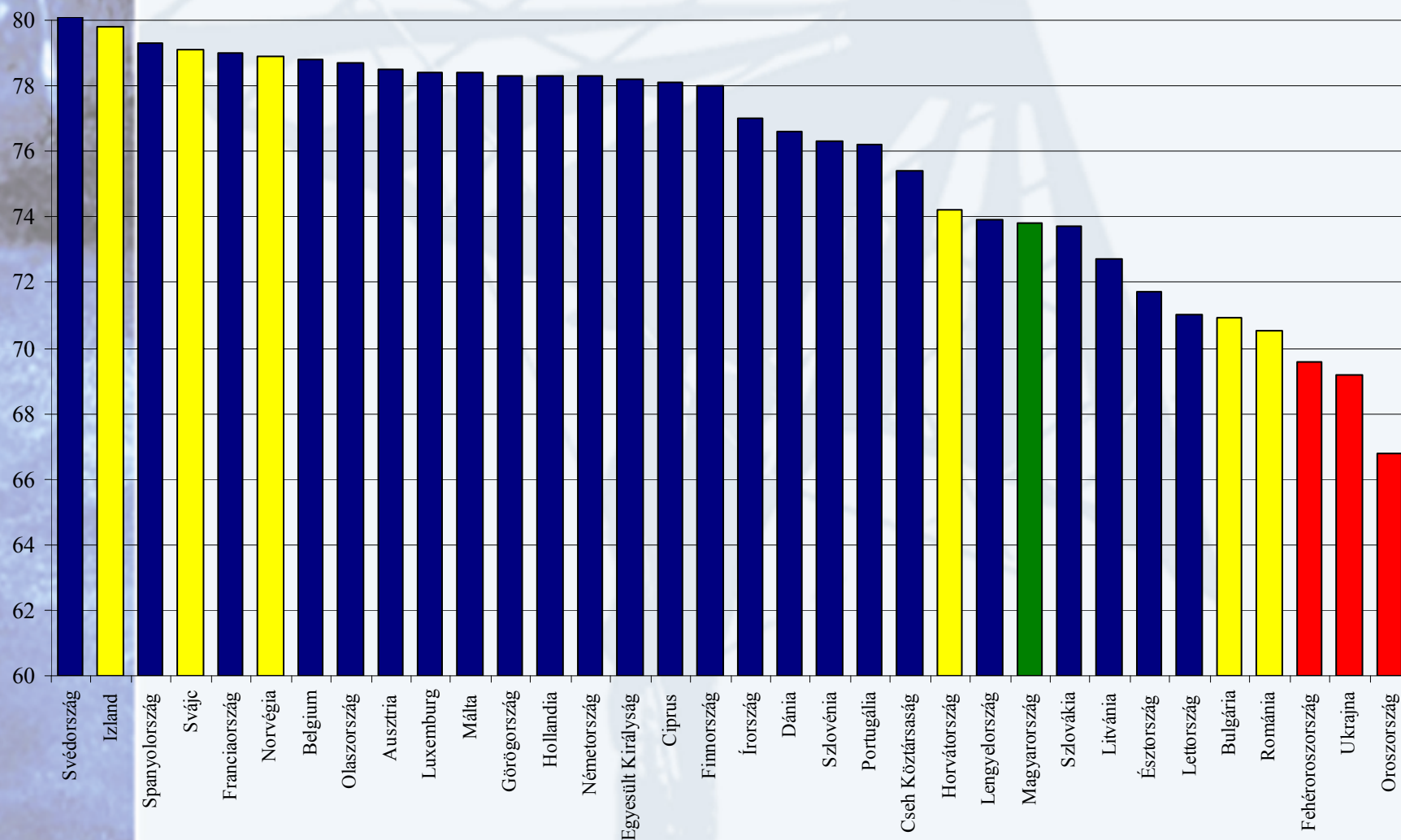
A leggyakoribb mutató a születéskor várható élettartam



SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

Várható élettartam Európában (2005)

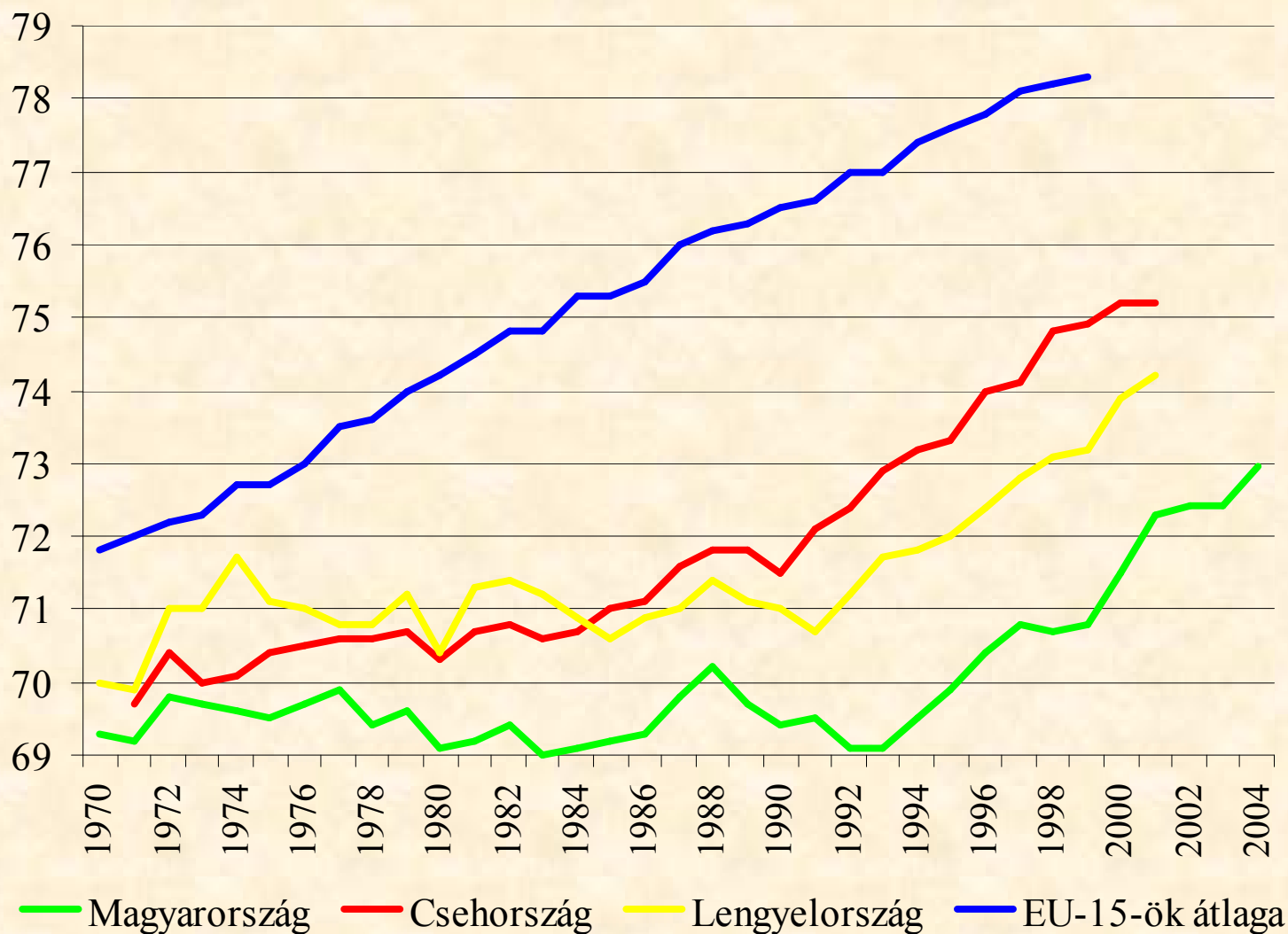




SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

A születéskor várható élettartam alakulása

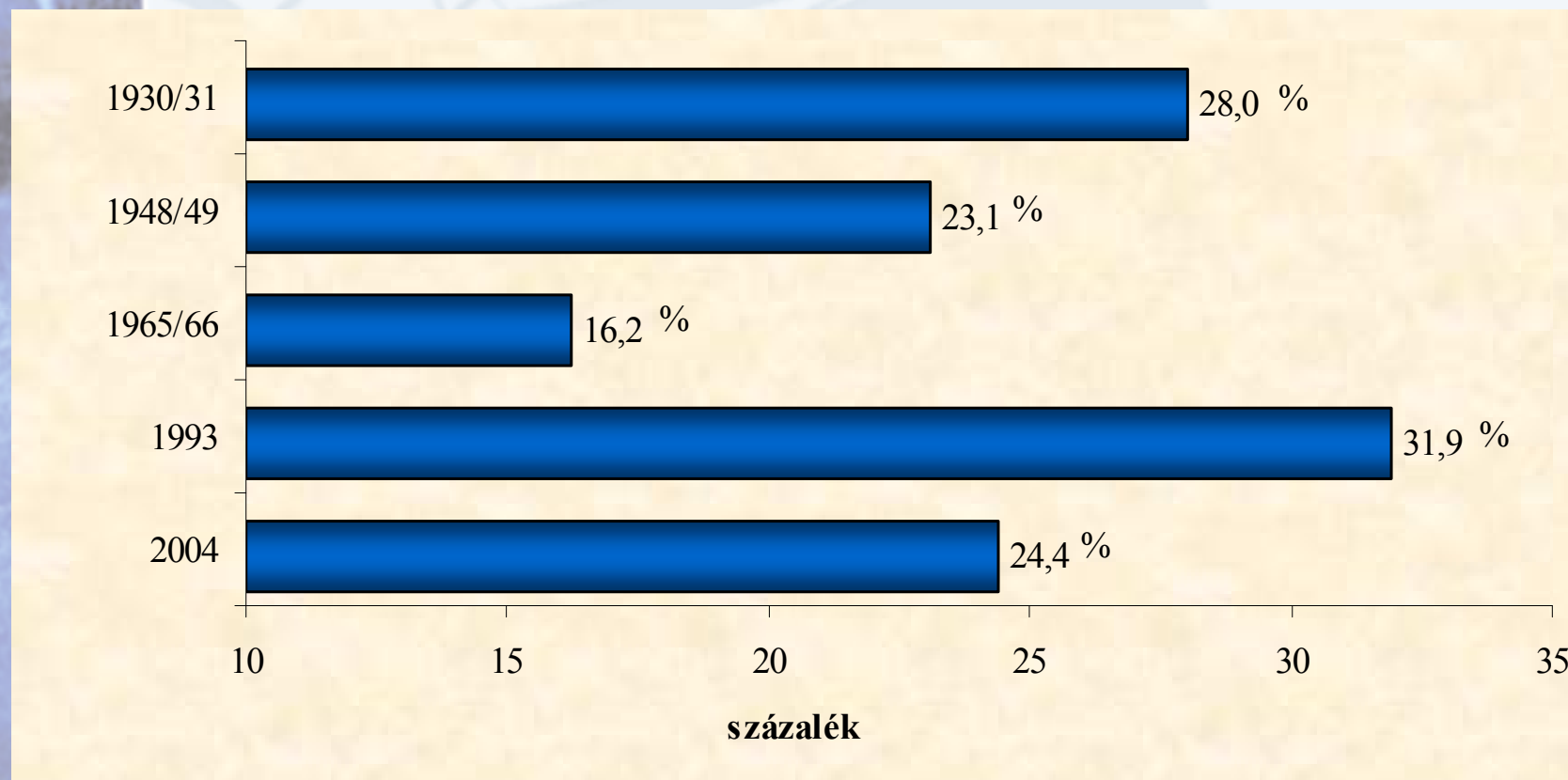




SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

Halálzási valószínűségek I.

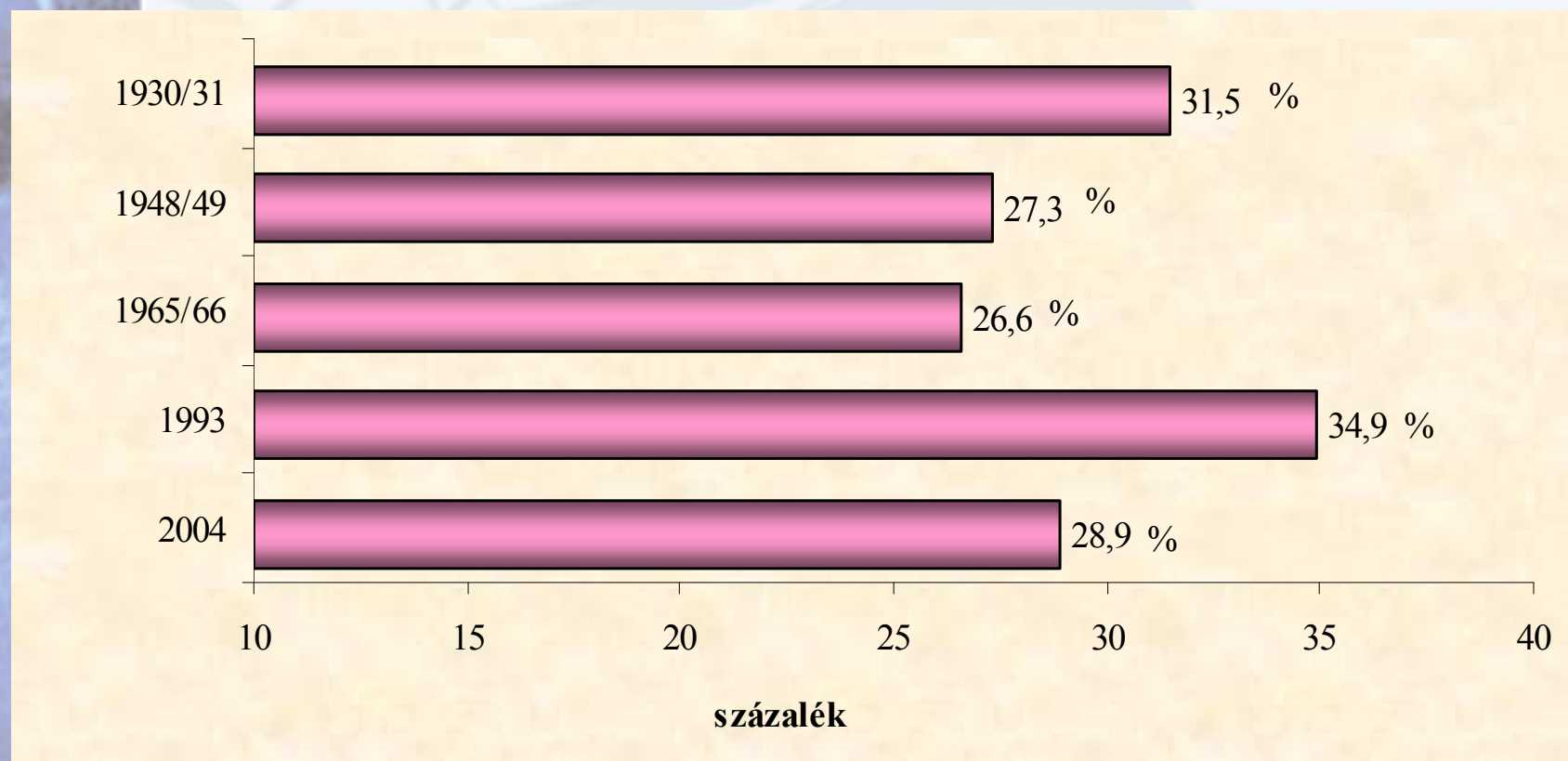




SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

Halálzási valószínűségek II.



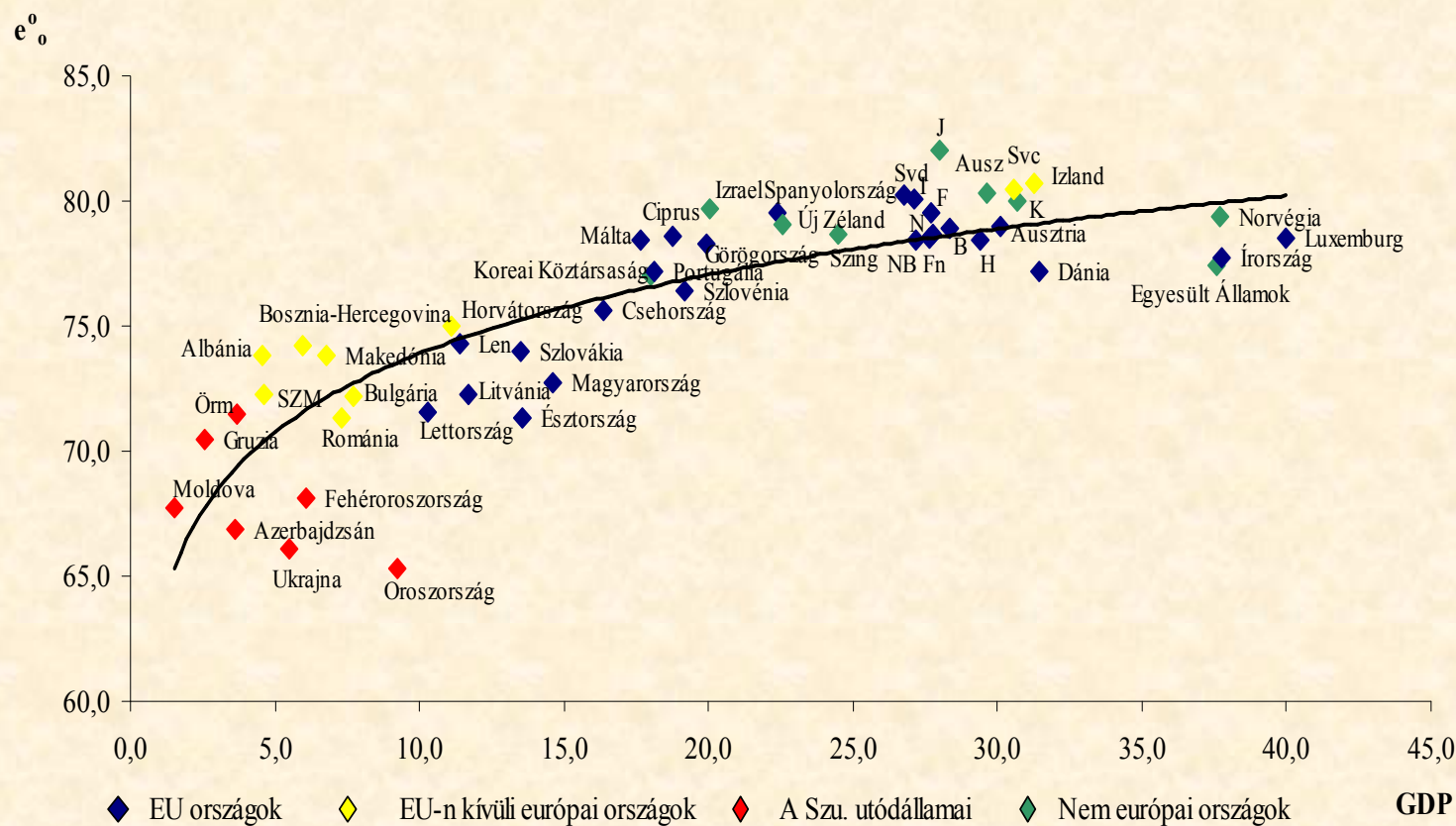


SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

GDP és várható élettartam

Összefüggés a születéskor várható élettartam (e^0) és a vásárlóerő paritással korrigált, egy főre jutó hazai össztermék (GDP) között az európai országokban és néhány Európán kívüli fejlett országban a 21. század első éveiben





SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

Termékenységi mutatók

Nyers születési arányszám: a születések számának és a népesség évközepi számának hányadosa ezrelékben – natalitás

$$B/P * 1000$$

Általános termékenységi arányszám: az újszülöttek számának a szülőképes korban levő nők számához viszonyított aránya – korszpecifikus arányszámok

$$B/P_{f15-49} * 1000$$

Teljes termékenységi arányszám: hipotetikus gyermekszám, amelyet egy nő szülne egész élete folyamán, ha az adott évi gyakorisághoz viszonyítanánk. 2,1 a minimum az egyszerű reprodukcióhoz

Bruttó reprodukciós együttható: egy adott év kor szerinti születési gyakorisága mellett egy nő hány leánygyermeknek adna életet

Tiszta reprodukciós együttható: az adott év kor szerinti születési gyakorisága mellett egy nő hány olyan leánygyermeknek adna életet, aki megérné az anya születéskor adott életkorát

- Csecsemő és gyermekhalandóság valamint női halandóság figyelembe vétele



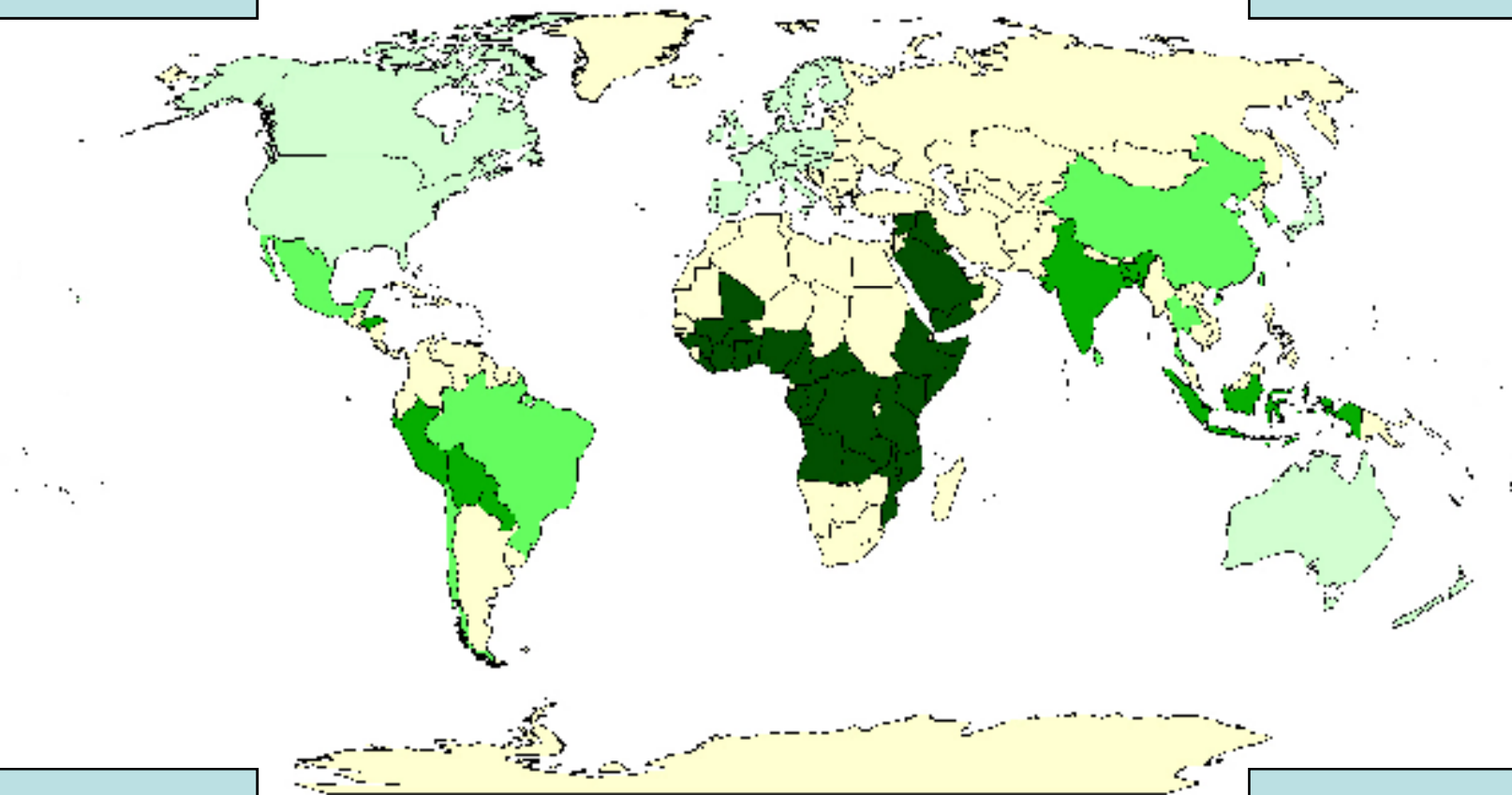
SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

Teljes termékenységi mutató

TFR: 2 alatt

TFR: 2-4



TFR: 4-6

TFR: 6-7



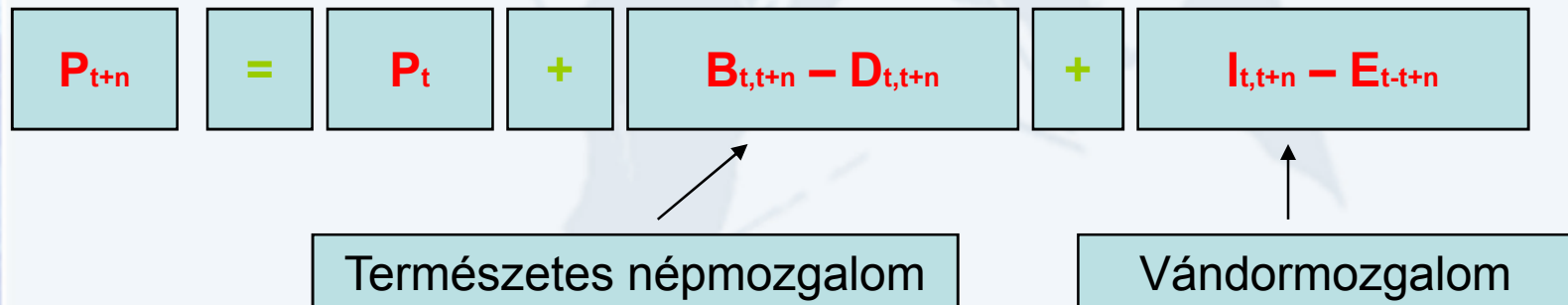
SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

A szaporodás és fogyás mutatói

Természetes szaporodás: a születések és halálozások különbsége

Tényleges szaporodás: a természetes szaporodás és a külső vándorlási különbözet összege



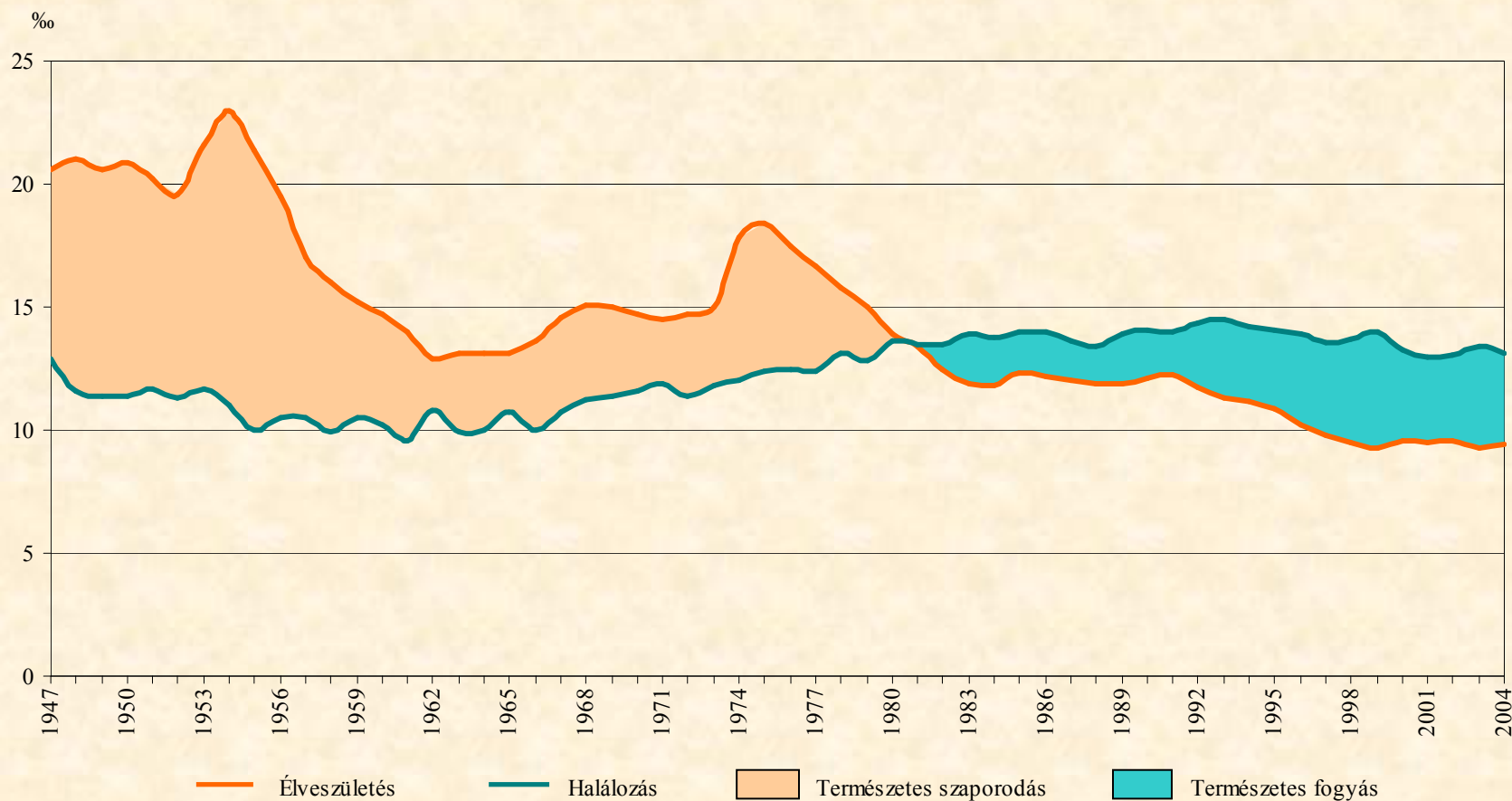


SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

A természetes szaporodás alakulása Magyarországon

A természetes szaporodás illetve fogyás
1947-2004

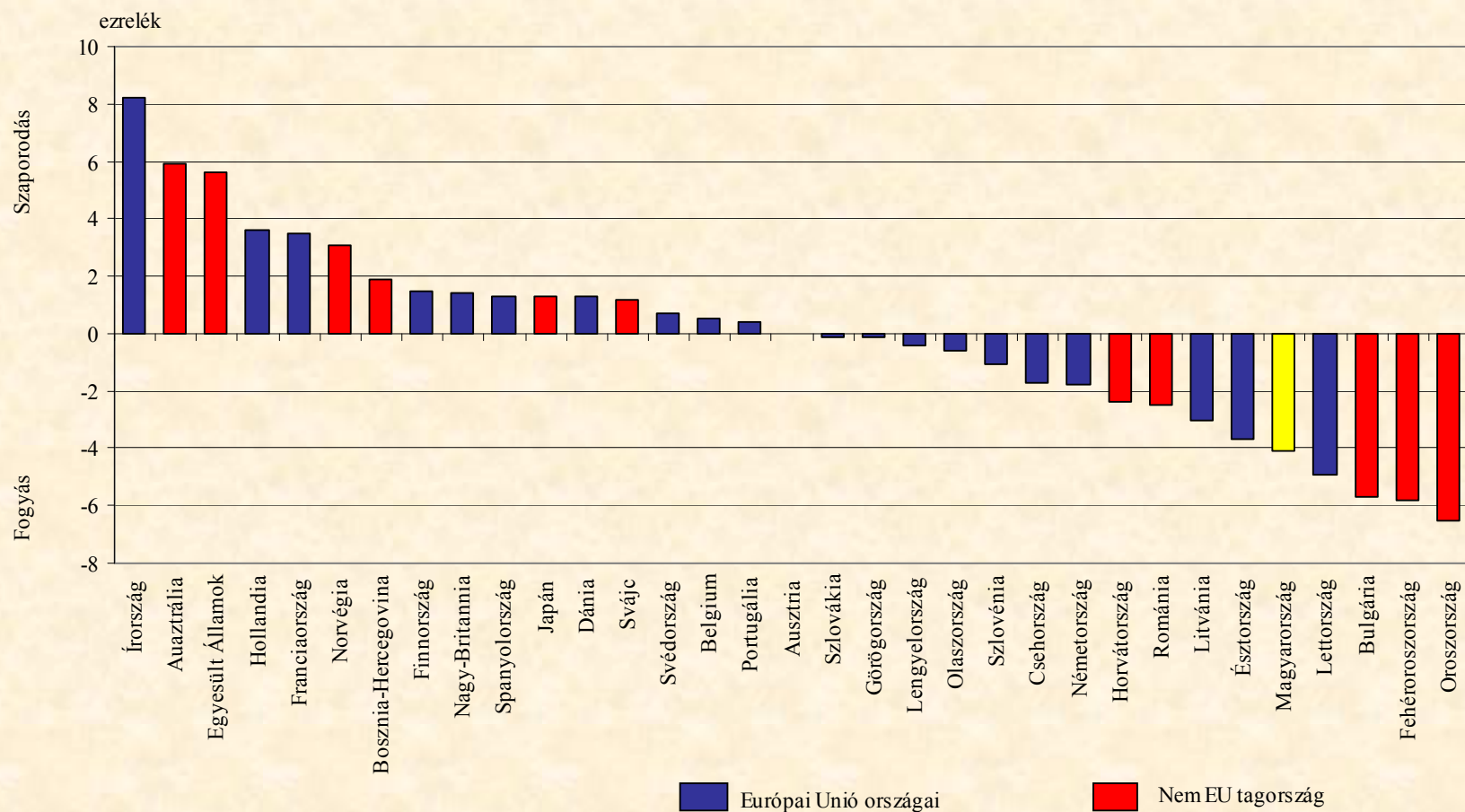


Forrás: KSH Demográfiai Évkönyv 2004, Budapest



A természetes szaporodás Európában

A természetes szaporodás és fogyás az Európai Unió országaiiban és néhány más országban
a 21. század kezdetén



Forrás: KSH Demográfiai Évkönyv 2004, Budapest



SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

A népsűrűség

Nyers népsűrűség: a népesség és a terület egymáshoz viszonyított aránya
(fő/négyzetkilométer)

Arealitási index: a nyers népsűrűség inverze

Fiziológiai népsűrűség: a népesség és a beépített illetve gazdaságilag
hasznosított területek aránya

Táplálkozási népsűrűség: a népesség és a mezőgazdasági művelés alatt álló
területek aránya

Mezőgazdasági népsűrűség: a mezőgazdaságból élő népesség és a
mezőgazdasági művelés alá vont területek aránya

Laksűrűség: a népesség és a lakásállomány hányadosa

Népsűrűségből származtatott egyéb mutatók: urbanizációs index

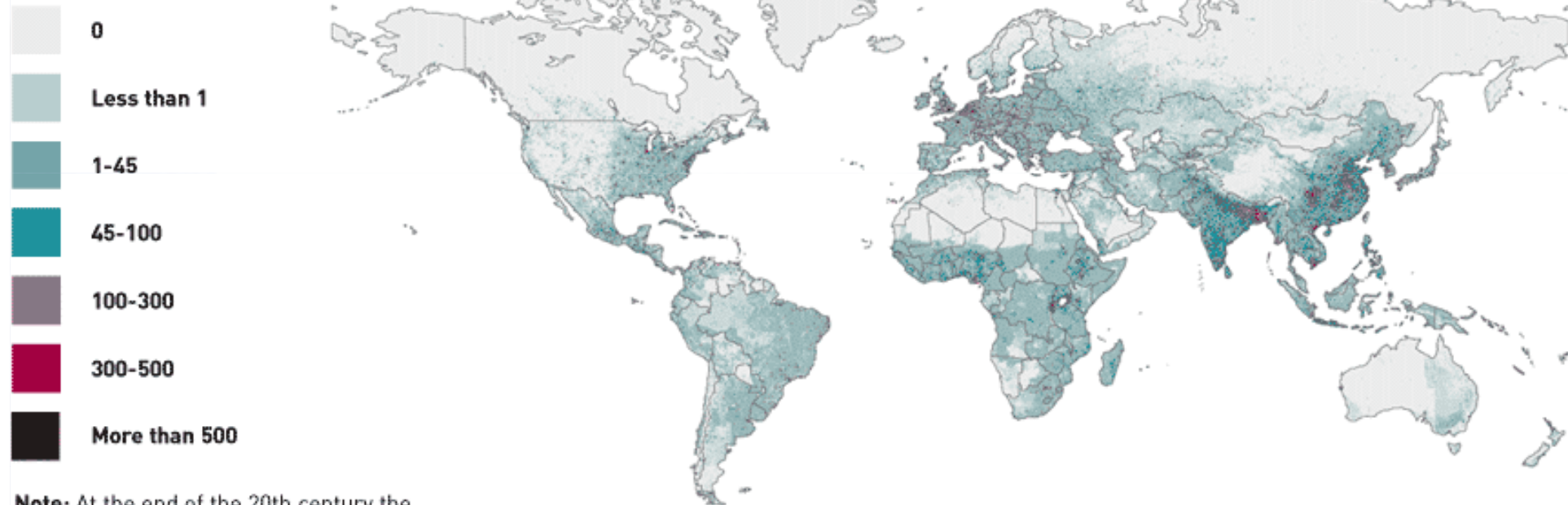


SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

A Föld népsűrűsége

POPULATION DENSITY, 1998
Per square kilometer



Note: At the end of the 20th century the world average population density was 45 people per square kilometer.



Várható élettartam. Világátlag 65,4 év (2005) 74,3 év (2050)

	2000 - 2005		2045 – 2050	
	Ország	e_0	Ország	e_0
1	Japán	81,6	Japán	88,1
2	Svédország	80,1	Hong Kong (Kína)	84,8
3	Hong Kong (Kína)	79,9	Svédország	84,6
4	Izland	79,8	Makaó (Kína)	84,2
5	Kanada	79,3	Spanyolország	84,1
6	Spanyolország	79,3	Franciaország	84,0
7	Ausztrália	79,2	Belgium	83,8
8	Izrael	79,2	Norvégia	83,7
9	Martinique	79,1	Ausztrália	83,7
10	Svájc	79,1	Luxemburg	83,7



Várható élettartam. Világátlag: 65,4 év (2005); 74,3 év (2050)

	2000 - 2005		2045 – 2050	
	Ország	e_0	Ország	e_0
1	Zambia	32,4	Szváziföld	43,4
2	Zimbabwe	33,1	Botswana	43,6
3	Sierra Leone	34,2	Lesotho	44,1
4	Szváziföld	34,4	Zimbabwe	45,7
5	Lesotho	35,1	Sierra Leone	52,3
6	Malawi	37,5	Zambia	52,3
7	Mozambik	38,1	Kenya	54,1
8	Ruanda	39,3	Mozambik	54,2
9	Közép-Afrikai K.	39,5	Namíbia	54,3
10	Botswana	39,7	Dél-Afrikai Közt.	55,7



Tényleges szaporodás				
	2000 - 2005		2045 – 2050	
	Ország	RPG	Ország	RPG
1	Szomália	4,17	Niger	2,40
2	Libéria	4,05	Jemen	2,19
3	Afganisztán	3,88	Szomália	2,05
4	Sierra Leone	3,80	Uganda	2,04
5	Eritrea	3,65	Mali	1,81
6	Niger	3,62	Burkina Faso	1,78
7	Palesztin területek	3,57	Angola	1,74
8	Jemen	3,52	Bissau-Guinea	1,74
9	Kuvait	3,46	Libéria	1,59
10	Uganda	3,24	Burundi	1,54



Tényleges szaporodás				
	2000 - 2005		2045 – 2050	
	Ország	RPG	Ország	RPG
1	Észtország	-1,10	Észtország	-2,04
2	Lettország	-0,93	Lettország	-1,51
3	Grúzia	-0,92	Grúzia	-1,17
4	Bulgária	-0,85	Ukrajna	-1,11
5	Ukrajna	-0,78	Örményország	-1,09
6	Litvánia	-0,58	Bulgária	-1,00
7	Oroszország	-0,57	Oroszország	-0,86
8	Magyarország	-0,46	Szlovénia	-0,84
9	Örményország	-0,45	Olaszország	-0,80
10	Fehéroroszország	-0,45	Bo&He	-0,80



SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

Az álló népesség statisztikái: nemi összetétel

A nemek népességen belüli arányát több tényező befolyásolja:

- Genetikai: születésnél fiútöbbslet
- Történeti: bizonyos események máshogy érintik a különböző nemekhez tartozókat
- Mortalitás: magasabb halandóság a középkorú férfiak esetében, magasabb várható élettartam a nőknél
- Migráció: a vándorlás inkább a férfiakat érinti
- Korszerkezet: képes felülírni a többi tényezőt



Következmény: a fejlett államokban nőtöbbslet, a harmadik világban férfitöbbslet



Az álló népesség statisztikái: korszerkezet

Különféle funkcionális, korcsoport szerinti megoszlások és indexek:

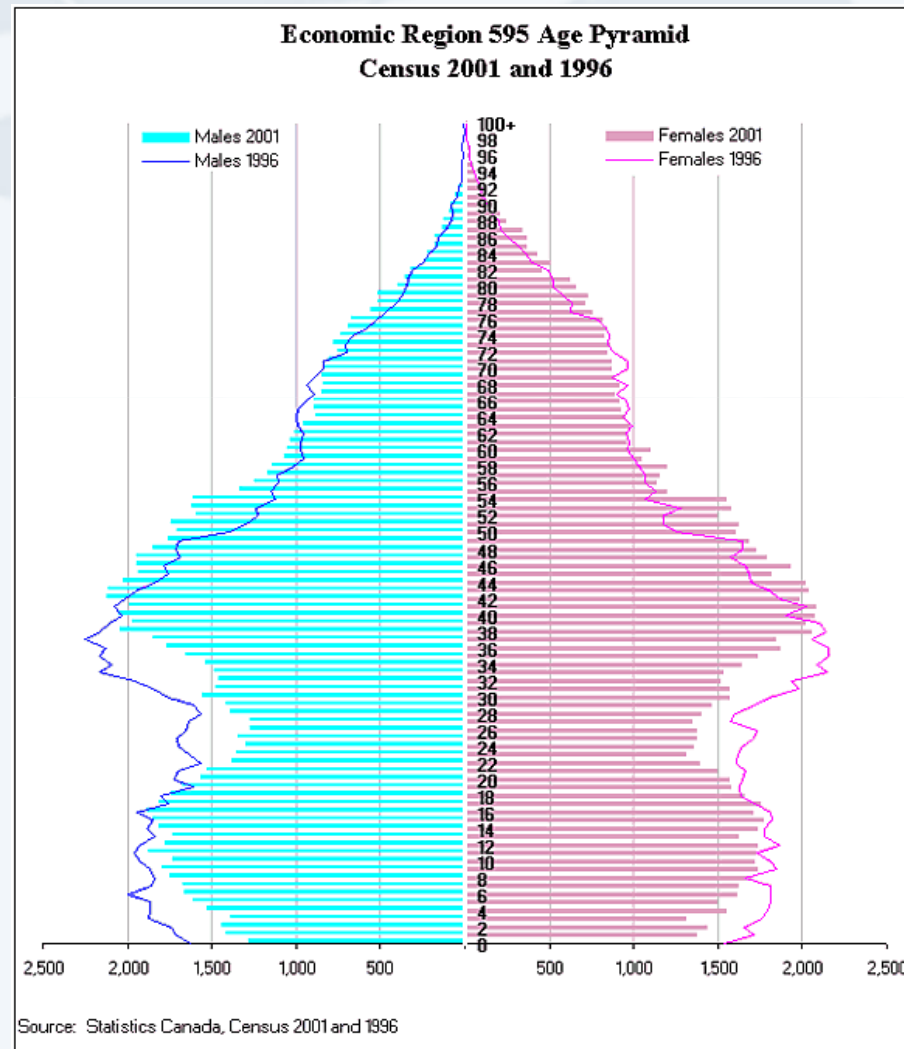
- **Vitalitási index (OECD):** a 18-39 és a 18-59 éves korosztály hányadosa
 - **Eltartottsági ráta:** a 60 év felettek és a 15-60 év közöttiek számának hányadosa
 - **Öregedési index:** a 60/65 év felettek, illetve a 15/18 év alattiak számának hányadosa
 - **Átlagéletkor:** teljes lakosságra vagy bizonyos szegmensekre vonatkoztatva
 - **Várható élettartam:** születéskor, illetve más életkorokban
-



SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

A korszerkezet vizsgálata: korfák

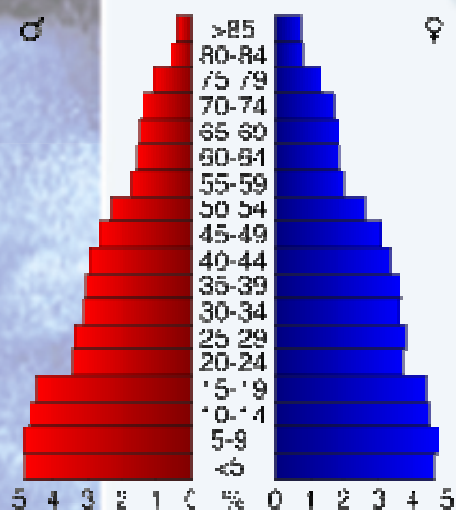




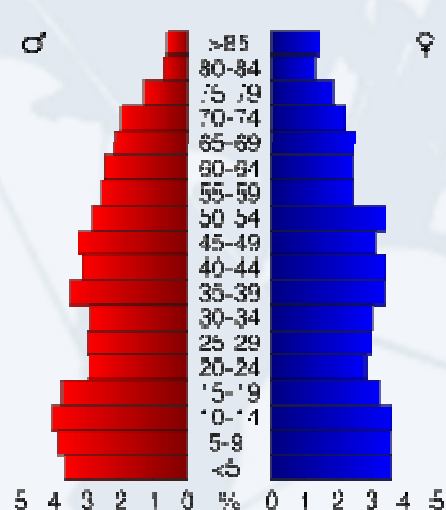
SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

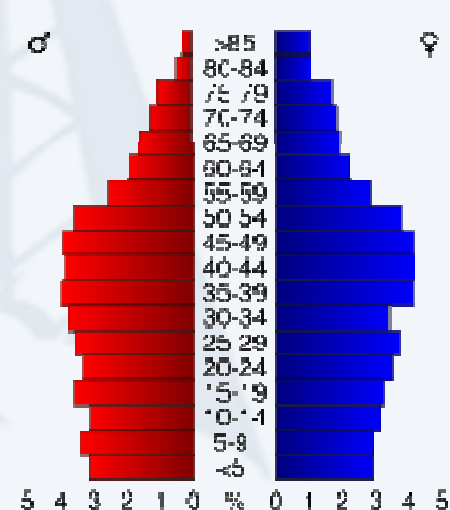
A korfák típusai



piramis



harang



hagyma



Az álló népesség statisztikái: egyéb megoszlások

Állampolgárság

Nemzetiségi, etnikai megoszlás:

1. Nemzeti vagy etnikai kisebbséghez való tartozás
2. Anyanyelv, vagy kisebbségi nyelvhasználat
3. Nemzetiségi kulturális értékekhez való kötődés

Nyelvi hovatartozás:

1. Anyanyelv
2. Családi, baráti közösségben használt nyelv
3. Egyéb ismert nyelv

Vallási hovatartozás



Az álló népesség statisztikái: házasságkötések és válások

A házasságkötések számának alakulása okként és következményként is kezelhető a népesedéstudományban.

Következmény: a házasságkötési mozgalom alakulását erőteljesen meghatározzák a társadalmi és gazdasági tényezők.

Ok: a házasságkötések volumene közvetlenül és közvetetten is kihat a termékenységi mutatókra, de ez a kapcsolat lazul.

A házassági arányszámok változásának tendenciája nagyjából egységesnek mondható Európában, a válások alakulása viszont sokkal differenciáltabb, ami elsősorban a társadalmi normakészlet változatos elemeinek tudható be.



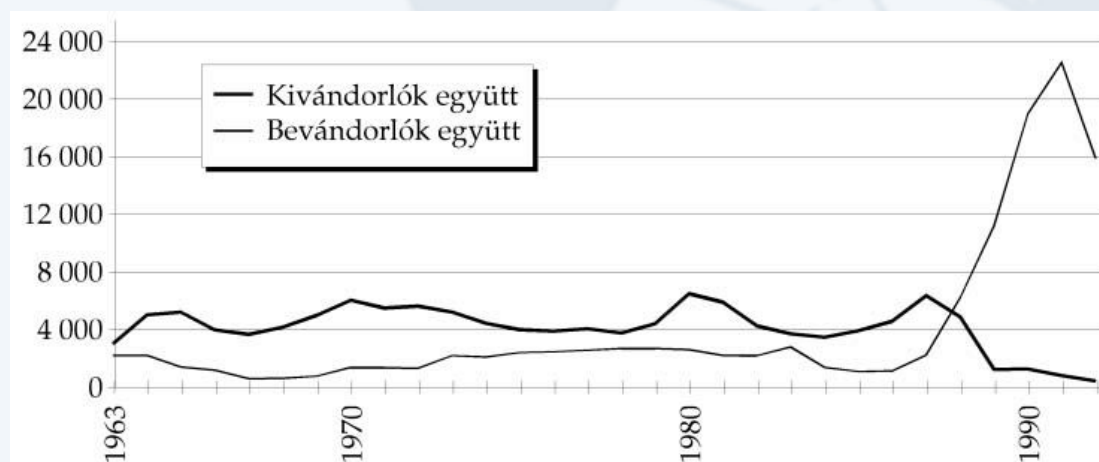
A vándormozgalom

Térbeli mobilitás: a népesség helyváltoztató mozgása

A vándorlás fajtái:

1. **Külső-belső: a vizsgált területen belül, vagy annak határait átlépve történik-e a vándorlás**
2. **Állandó vándorlás: megváltozik az állandó lakóhely**
3. **Nem állandó vándorlás: csak a tartózkodási hely változik meg**
4. **Ingázás: a lakóhely és a munkahely más településen van**

Forma szerinti speciális jellegek: nem önkéntes, illegális





A népesség regisztrációja

Jelenlevő (de facto) népesség: egy adott közigazgatási egység területén ténylegesen tartózkodó lakosság, lakhelyétől függetlenül

Jogi (de jure) népesség: egy adott közigazgatási egységben állandó lakóhellyel bíró, letelepedett egyének összessége, függetlenül a népszámlálás időpontjában való tartózkodási helytől

Állandó népesség: az adott területen bejelentett állandó lakosok összessége attól függetlenül, hogy más településen van-e ideiglenes lakhelyük

Lakónépesség: a bejelentett állandó lakhellyel bírók és máshol bejelentett ideiglenes lakóhellyel nem rendelkezők, valamint az adott közigazgatási egységben bejelentett ideiglenes lakóhellyel rendelkezők összessége, attól függetlenül, hogy a felvétel időpontjában hol tartózkodtak.



SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

A népesség alakulása, 1900-2007

<i>Változás</i>				
<i>Év</i>	<i>Lakosság</i>	<i>%</i>	<i>Ezer fő</i>	<i>Évenkénti</i>
1900	6 854 400	113,2	794	1,25
1910	7 612 100	111,1	757	1,05
1920	7 986 900	104,9	374	0,48
1930	8 685 100	108,7	698	0,84
1941	9 316 100	107,3	630	0,70
1949	9 204 800	98,8	-111	-0,15
1960	9 961 000	108,2	756	0,72
1970	10 322 100	103,6	361	0,36
1980	10 709 500	103,8	387	0,37
1990	10 374 800	96,9	-334	-0,32
2001	10 198 315	98,2	-176	-0,17
2007	10 054 000	98,5	-144	-0,20



SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

Magyarország településhálózata

- Budapest kivételével inkább csak részleges régióközponti szerepkört ellátó városok

Településtípus szerinti megoszlás:

Városok: 298

Ebből:

Főváros: 1

Megyei jogú: 23

Város: 274

Községek: 2 854

Ebből:

Nagyközség: 146

Község: 2 708

Összesen: 3 152



SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

Magyarország településhálózata

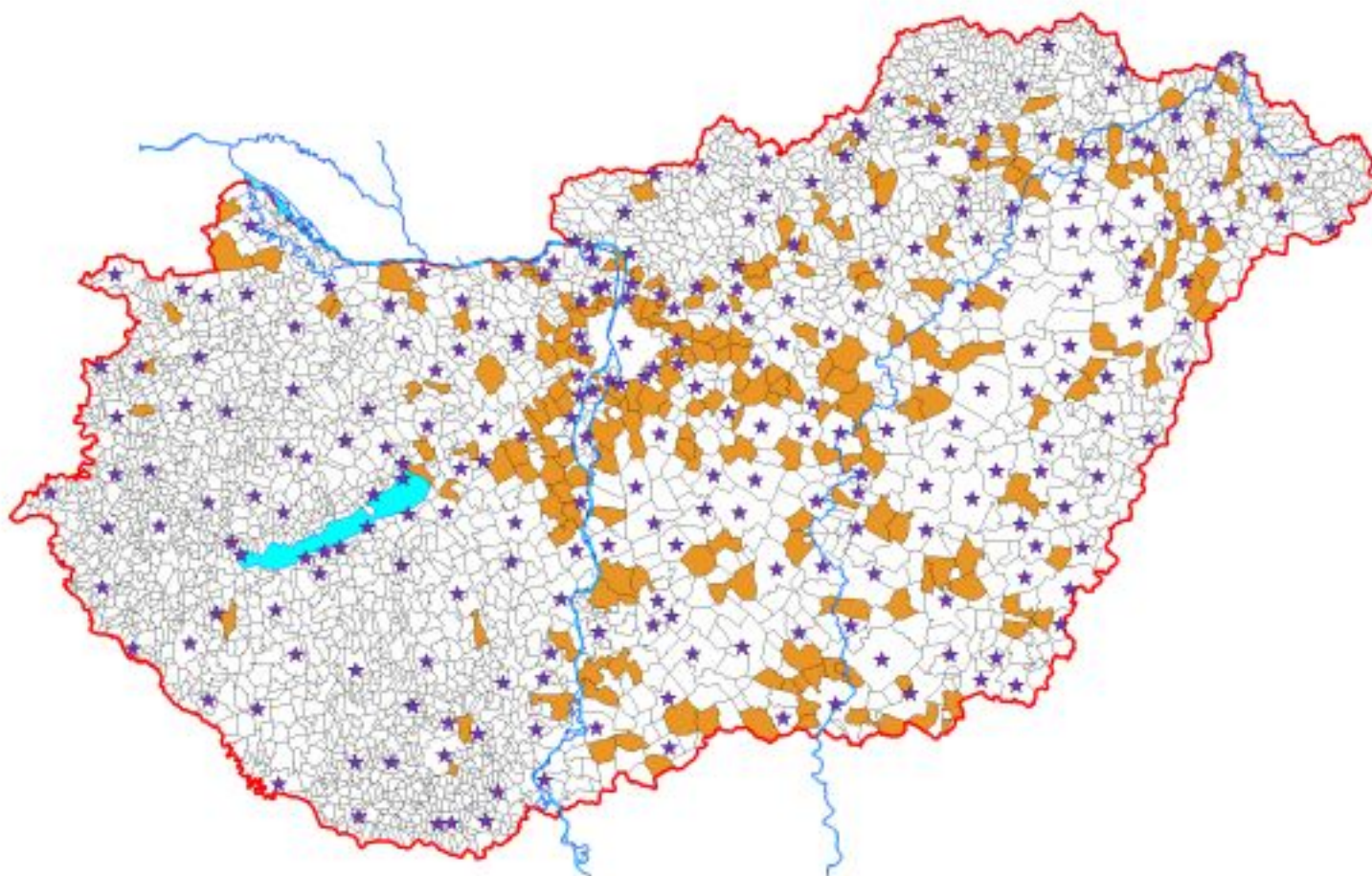
<i>Kategória</i>	<i>Legnagyobb</i>		<i>Legkisebb</i>	
<i>Népesség</i>	Budapest	1 684 078	Gagyapáti	15
<i>Népesség (város)</i>	Budapest	1 684 078	Pálháza	1 207
<i>Népesség (község)</i>	Isaszeg	10 256	Gagyapáti	15
<i>Település (megye)</i>	Borsod	350	Csongrád	60
<i>Település (kistérség)</i>	Kaposvári	77	Budapesti, Debreceni	1
<i>Egy főre jutó jövedelem</i>	Telki	1 124 887	Csenyéte	19 480



SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

Magyarország településhálózata

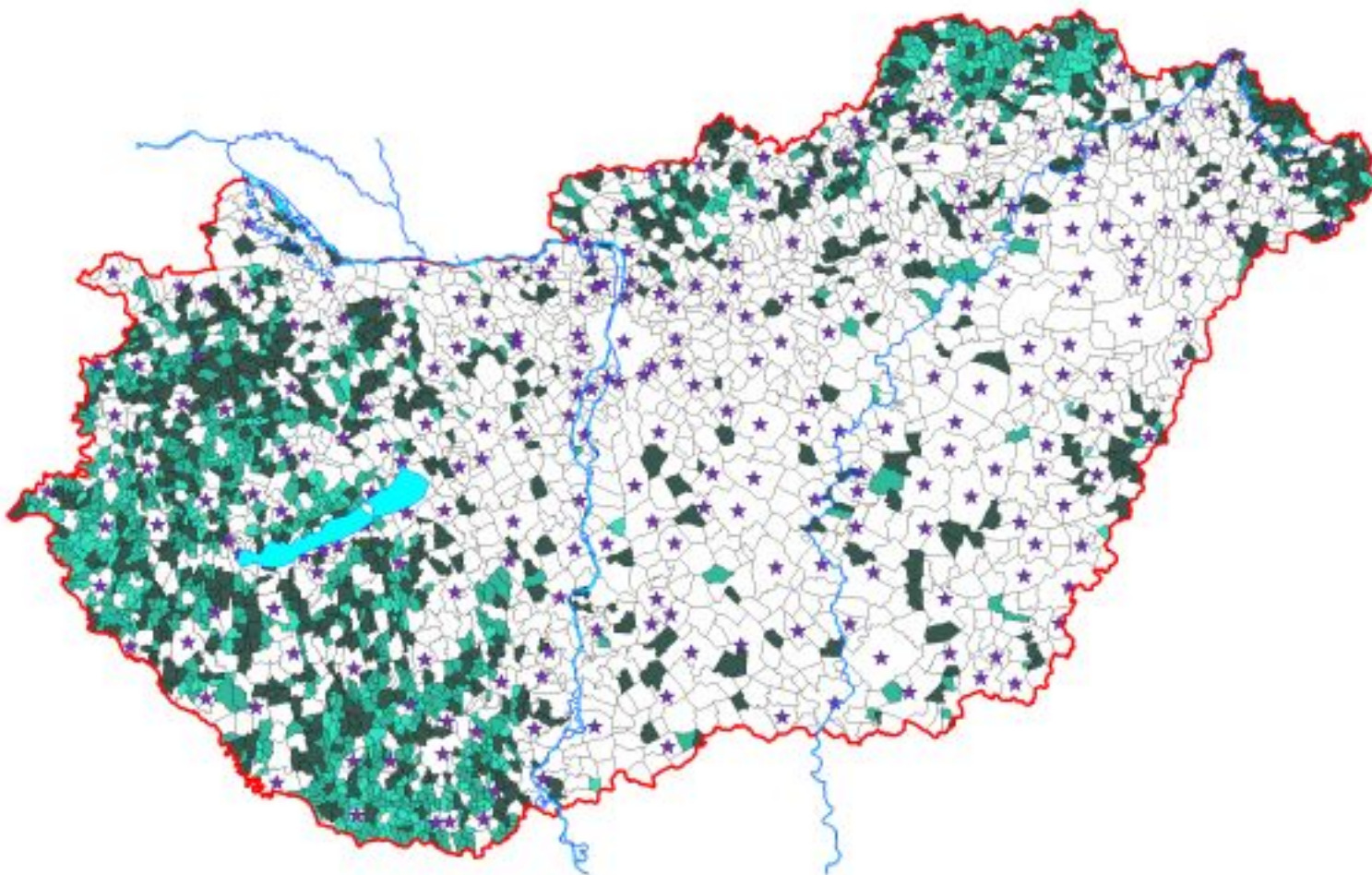




SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

Magyarország településhálózata





SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM
KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

Iskolázottság, kulturális helyzet

Írni-olvasni tudás: analfabéták és félanalfabéták

Magyarország: 1960 óta hipotetikus mutató – a 10 éven felüliek közül az iskolába soha nem jártak aránya

Világátlag: kb. 40%

Európai országok (1990):

Portugália: 21%

Jugoszlávia: 10%

Románia: 3%

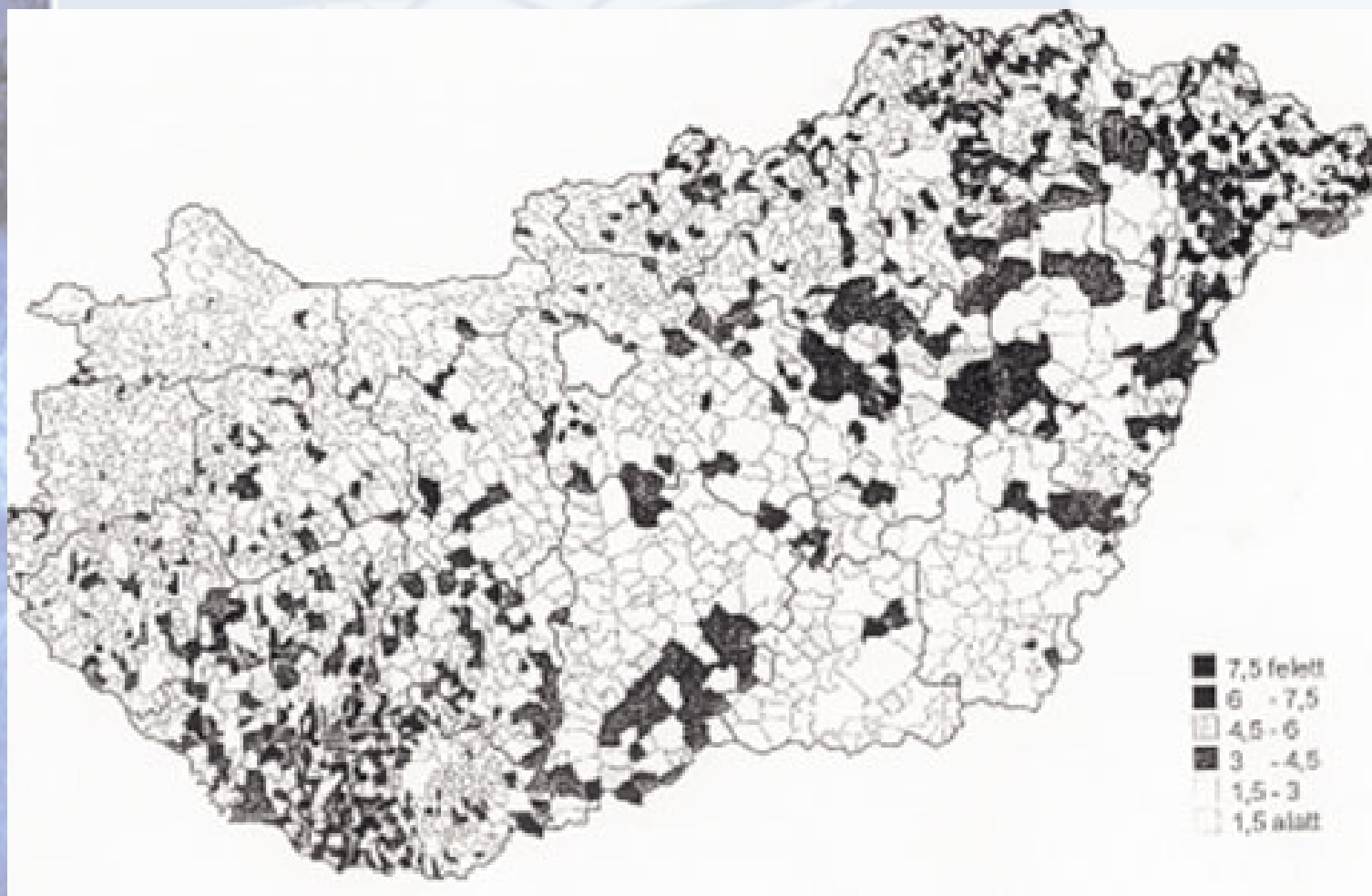
Magyarország: 1% alatt



SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

Iskolázottság, kulturális helyzet





Iskolázottság, kulturális mutatók

Többféle statisztika:

- **Iskolatípus szerinti**
- **Elvégzett osztályok szerinti**

Nincs valódi lehetőség az összehasonlításra

Tisztított iskolázottsági mutató: minden szint azok körében van felmérve, akik már elérték az adott típus elvégzéséhez szükséges életkort

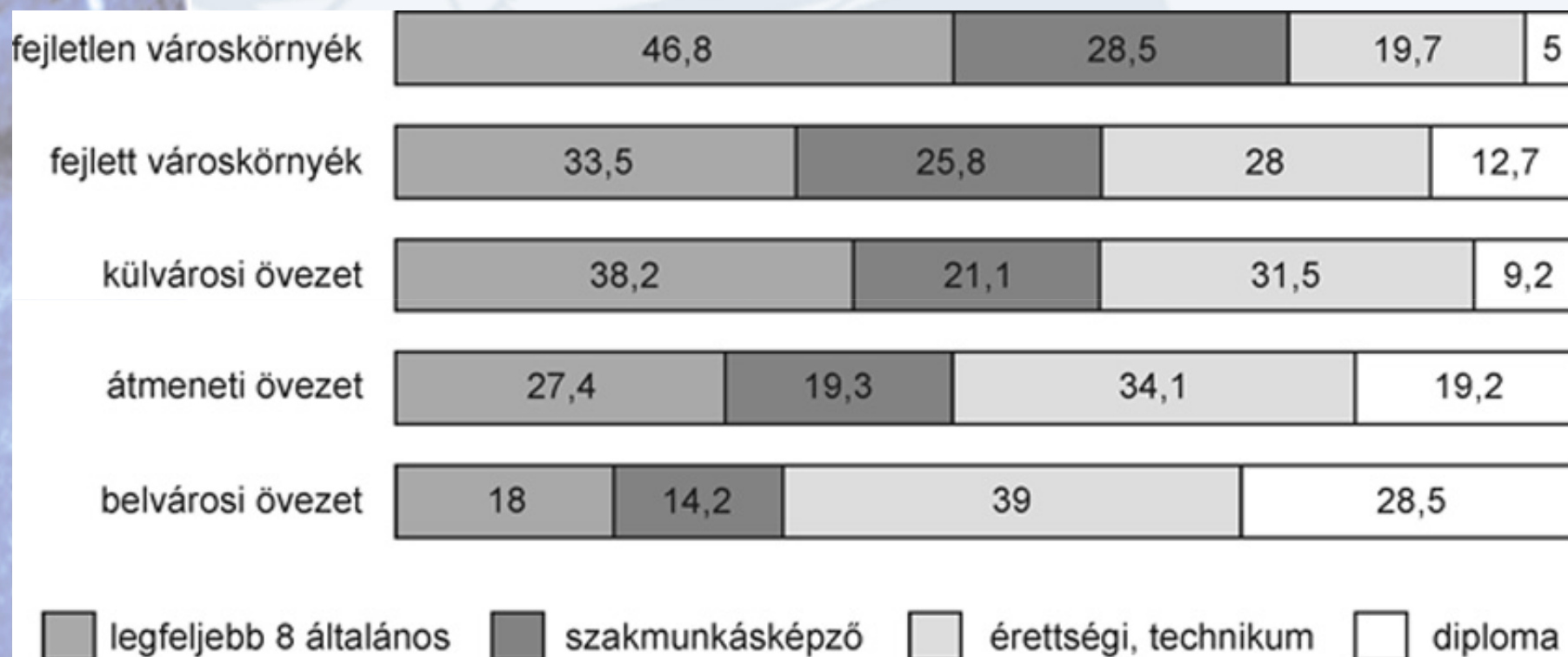
Iskolába járás általános mutatója: a tanköteles kor alsó határától a 24 évesekig tartó korcsoportban



SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

Iskolázottság, kulturális helyzet

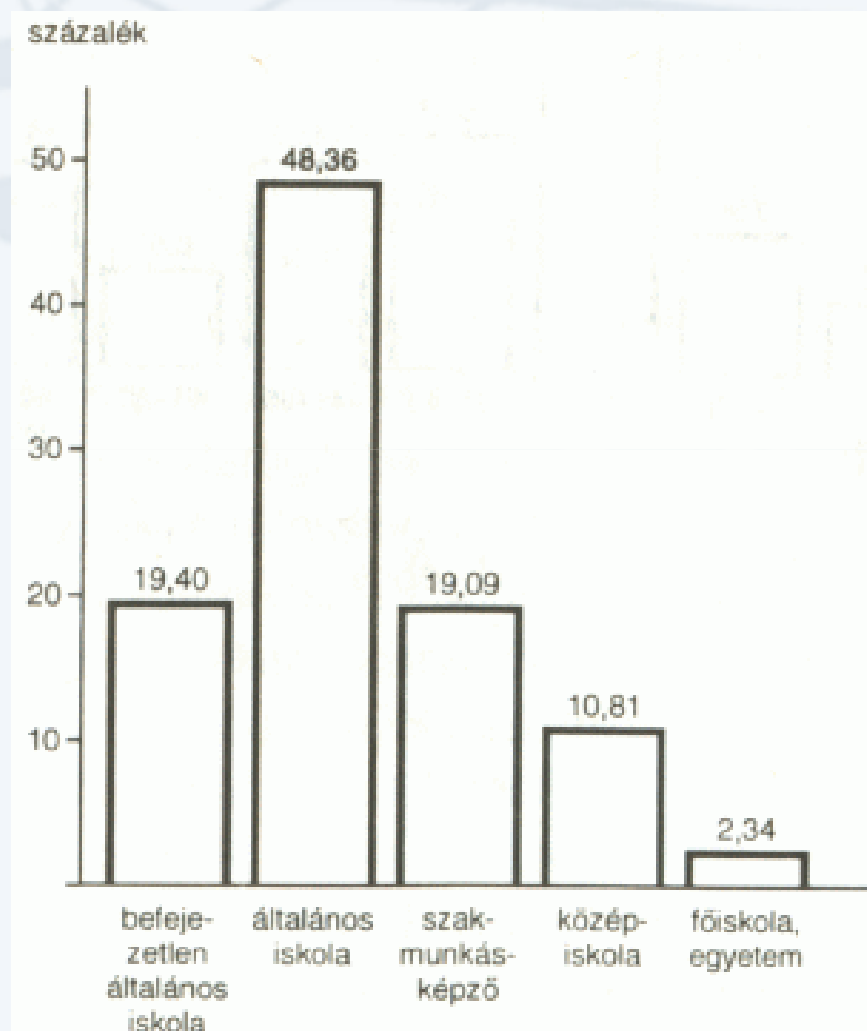




SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

Iskolázottság, kulturális helyzet





SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

Etnikai, nemzetiségi megoszlás

13 hivatalos nemzeti és etnikai kisebbség Magyarországon

Kritériumok:

- Számszerű kisebbség
- Magyar állampolgárság
- Saját nyelv, kultúra és hagyományok
- Összetartozás-tudat

Nemzeti vagy etnikai kisebbség?

Alapvető kritérium az olyan anyaország, amelyben az adott népcsoport államalkotó nemzetnek számít.



SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

Etnikai, nemzetiségi megoszlás

<i>Kisebbség</i>	<i>Népszámlálás</i>	<i>Becslés</i>
<i>Cigány</i>	190 046	550 000 – 900 000
<i>Német</i>	62 233	180 000 – 240 000
<i>Szlovák</i>	17 693	90 000 – 110 000
<i>Horvát</i>	15 620	60 000 – 90 000
<i>Román</i>	7 995	20 000 – 25 000
<i>Szlovén</i>	3 040	4 000 – 6 000
<i>Szerb</i>	3 816	4 000 – 5 000
<i>Ruszin</i>	1 098	1 000 – 1 500
<i>Ukrán</i>	5 070	1 000 – 6 000
<i>Görög</i>	2 509	2 500 – 4 000
<i>Lengyel</i>	2 962	5 000 – 10 000
<i>Örmény</i>	620	3 500 – 10 000
<i>Bolgár</i>	1 358	3 000 – 3 500



SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

Az életszínvonal

Az életkörülményeket meghatározó legfontosabb tényezők:

- 1. Jövedelem**
 - jövedelem nagysága
 - jövedelem megszerzésének módja

- 2. Fogyasztás**
 - fogyasztás mértéke
 - fogyasztási szerkezet
 - fogyasztás módja, körülményei



SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

Az életszínvonal

Az életkörülményeket meghatározó legfontosabb tényezők:

3. Az életkörülmények egyéb tényezői

- Lakáshelyzet
- Egészségügyi és szociális ellátás
- oktatás és művelődés
- közbiztonság, közérzet

4. Az életminőség szubjektív elemei

- az életszínvonal percepciója és értékelése; az életkörülményekkel való megelégedettség
- életkörülményekkel életminőséggel kapcsolatos várakozások, jövőbeli változások lehetőségének megítélése



SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

Az életszínvonal mutatói

Alapmutatók:

- Jövedelem
- Fogyasztás

Kiegészítő mutatók:

- Időfelhasználás

Részmutatók:

- Az alapmutatók fajlagosított értékei



SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

Az életszínvonal mutatói

Mi alapján fajlagosítunk?

1. lakosság:

- jelenlevő népesség
- állandó népesség
- lakónépesség

2. Háztartás

Olyan személyek közössége, akik közös lakásban élnek, és a létfenntartás költségeit részben vagy egészében közösen viselik.

3. Fogyasztási egység



SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

A fogyasztási egység

Olyan mesterséges mértékegység, amely

1. Életkor

2. gazdasági aktivitás

3. háztartás mérete

alapján különböző értékszámokkal jelöli az egyes személyeket.

Kor	„Sorszám”	Érték
0-15	1.	0,65
	2.	0,50
	Többi	0,40
15+ (aktív)	1.	1,00
	Többi	0,75
15+ (Inaktív)	1.	0,90
	Többi	0,65



A jövedelem

Az elsődleges lakossági jövedelmek forrásai:

1. **Munkavállalói jövedelem**
2. **Működési eredmény**
3. **Vegyes jövedelem**
4. **Tulajdonosi jövedelmek**

Másodlagos lakossági jövedelmek

1. **Pénzbeni szociális juttatások**
 2. **Egyéb folyó transzferek**
-



Aggregált jövedelem

Rendelkezésre álló jövedelem: az elsődleges és másodlagos jövedelmek nettó értéke.

- Jövedelemadó
- Tb-járulék
- Munkaerőpiaci alapba befizetett összeg
- Egyéb fizetett transzferek

Összes jövedelem (korrigált rendelkezésre álló jövedelem): bővebb kategória; a fentiek mellett tartalmazza a természetbeni juttatások nettó értékét is.



A jövedelem mutatószámai

Fajlagosított mutatószámok:

- Egy főre
- Egy háztartásra
- Egy fogyasztási egységre jutó

Rendelkezésre álló és összes jövedelem

Jövedelemindexek:

Értékindex: a nomináljövedelem változása (két időpontban mért nomináljövedelem hányadosa)

Volumenindex: a reáljövedelem változása (a jövedelemért megvásárolható termékek és szolgáltatások mennyiségének változása) – **deflátor index:** fogyasztói árindex



SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

Jövedelemadatok

Makroadatok: nemzetgazdasági számlákból

- Összesített mutatók
- A jövedelmek keletkezési helye alapján szolgáltatott adatok

Mikroadatok: lakossági jövedelmi felvételekből

- Általában háztartás szinten aggregálva (egyéntől független jövedelmek miatt)
 - Adott időszakra vetített jövedelem nagysága egyénre, háztartásra és fogyasztási egységre bontva
 - Lehetőség különböző ismérvek alapján felálló csoportok képzésére és a jövedelemeloszlás vizsgálatára
-



SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

A jövedelemeloszlás

A jövedelemeloszlás vizsgálata lehetőséget nyújt:

- A jövedelmi különbségek abszolút mértékének meghatározására
- A jövedelemkoncentráció bemutatására
- Az eloszlás jellemzőinek vizsgálatára

Kvantiliseloszlások: egyenlő létszámú csoportokhoz tartozó jövedelemértékek és hányadosok vizsgálata

Szóródási mutatók: relatív szóródás, jövedelmi átlagok hányadosai, kiegyenlítődési hiány

Jövedelmkoncentráció: Lorenz-görbe, koncentrációs együttható



A fogyasztás

Nemzeti fogyasztás: az ország lakosságának összfogyasztása, függetlenül a fogyasztás helyétől

Hazai fogyasztás: az ország területén történő összfogyasztás mértéke

A fogyasztás tételei

1. Vásárolt termékek és szolgáltatások
2. A háztartások által termelt termékek fogyasztása
3. Természetbeni munkadíjak
4. Természetbeni társadalmi juttatások



SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

A fogyasztási szerkezet

A fogyasztási szerkezet sajátosságai is lehetnek rétegeképző tényezők.

Vannak erősen és kevésbé kötött tételek a fogyasztási szerkezetben.

Alapesetben az élelmiszerfogyasztás teljes jövedelmen belüli arányának csökkenésével párhuzamosan javul a jövedelmi helyzet és az életszínvonal.

A fogyasztási szerkezetet nemcsak az anyagi tényezők határozzák meg, erős történeti meghatározottsága is van.



SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

A fogyasztási szerkezet

Megnevezés	Alsó jövedelmi tized	Létminimum alatt élők	Országosan
Élelmiszerek, élvezeti cikkek	46,5	42,8	38,8
Lakásfenntartás	19,6	19,5	18,6
Ruházkodás	5,5	5,8	5,9
Háztartás és lakásfelszerelés	3,1	3,9	4,5
Egészségügy, testápolás	3,3	4,0	4,8
Közlekedés, hírközlés	9,3	10,5	13,0



SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

A fogyasztás

Év	Élelmiszerek	Italok, dohányár	Ruházkodási cikkek	Tartós fogyasztási cikkek
1990=100				
1993	96	91,1	89,8	120,2
1994	93,5	90	88,3	111,8
1995	87,4	80,1	81,9	102,7
1996	86,3	77,1	76,2	98,9
1997	86,6	78,5	77,9	104



SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

A fogyasztás

Év	Fűtés, háztartási energia	Egyéb iparcikkek	Szolgáltatások	Összesen
1990=100				
1993	85,8	90,7	96,2	93,2
1994	87,4	88,4	100,2	93,3
1995	82,6	84,7	95,2	87
1996	84,9	81,7	97,2	84,9
1997	81,2	83,9	101,3	86,8



SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

Szegénység és depriváció

A szegénység elsődleges forrása a jövedelmi viszonyokban keresendő, de a megnyilvánulási formák változatosak lehetnek.

Abszolút szegénység: egy meghatározott létminimum-értékhez köti a szegények csoportjába való tartozást.

Relatív szegénység: egy adott társadalomban elvárható átlagos életszínvonal mértékéhez viszonyít.

Depriváció: a társadalomban megszokott javaktól és lehetőségektől való megfosztottság. Sok esetben a szegénységgel összefüggő gazdasági hátrányokból is fakadhat, de vannak egyéb forrásai is.

A szegénység felfogásában jelentős eltérés található a „fejlett” és „fejletlen” társadalmak között. Míg a „fejlett” országokban a szegénység egy átmeneti, vagy életciklushoz köthető jelenségről van szó, addig a „fejlődők” esetében stabil dolog.



SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM

KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

A létminimum

A létminimum az a jövedelmi szint, amelynél kisebb jövedelemmel rendelkezőket szegényeknek nevezünk.

A létminimum meghatározása sem időben, sem térben nem nevezhető egységesnek.

- **A konkrét szükségleteket alapul véve határozzák meg azoknak a termékeknek és szolgáltatásoknak a normatív mértékét, amelyek a létfenntartáshoz és a munkaképességhez szükségesek**
- **A jövedelemeloszlást alapul véve egy adott kvantilis felső értékét tekintik létminimumértéknek**



SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM
KAUTZ GYULA GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

Köszönöm a figyelmet!

